

KAIKKI MUKAAN

Raportti SAMAKin työelämään
integroitumisen työryhmältä

LYHYTVERSIO

Kesäkuu 2016

Raportin on laatinut SAMAKin jäsenjärjestöjen edustajista koostuva työryhmä, jota on johtanut Kristine N. Kallset Norjan työväenpuolueesta. SAMAK on sosiaalidemokraattisten puolueiden ja ammattiliittojen keskusjärjestöjen pohjoismainen yhteistyökomitea. Järjestöt edustavat yhteensä noin viittä miljoonaa jäsentä. Raportin aiheena on pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden ja muiden heikkojen ryhmien integroiminen työelämään. Työryhmän perustamisen taustalla oli syksyllä 2015 Pohjoismaihin suuntautunut turvapaikanhakijoiden virta.

Asiantuntijaryhmässä ovat olleet mukana:

- Kristine Nordenson Kallset (puheenjohtaja), työväenpuolueen apulaispuoluesihtööri, Norja
- Ingela Edlund, LO:n toinen varapuheenjohtaja, Ruotsi
- Eve Kyntäjä, SAK:n maahanmuuttoasioiden asiantuntija, Suomi
- Erik Nielsen, LO:n asiantuntija, Tanska
- Liv Sannes, LO:n yhteiskuntapoliittisen osaston apulaisjohtaja, Norja
- Jeppe Sørensen, kansankäräjien sosiaalidemokraattisen ryhmän poliittinen asiantuntija, Tanska
- Irene Wennemo, valtiosihtööri (S), työmarkkinaministeriö, Ruotsi

Ryhmän sihteeristönä ovat toimineet kansainvälisten asioiden asiantuntija Silje Rygland (Norjan työväenpuolue) ja SAMAKin pääsihtööri Jan-Erik Støstad.

Koko raportti on osoitteessa www.samak.info

Photo: Krediteres Øivind Haug

Design: Robert Mehmet Mulleng Sezer, LO Media.

© SAMAK 2016

Joustava pohjoismainen malli

Useimpiin muihin maihin verrattuna Pohjoismaissa on suurempi osa väestöstä työssä tai koulutuksessa. Ja työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevat puolestaan saavat täällä yhteiskunnalta tukea elinkustannuksiinsa, kun taas muualla heidän elatuksestaan vastaa pitkälti oma perhe.

Nämä kaksi perusasiaa unohtuvat usein, kun Pohjoismaissa keskustellaan työelämän ulkopuolella olevista.

Työllisyyden lisääminen on silti mitä polttavin haaste sekä yksilön että yhteiskunnan näkökulmasta, ja politiikassa on huomattavasti parantamisen varaa. Pohjoismaiden on otettava oppia toisiltaan, mutta myös tehostettava parhaita käytäntöjä kokeilujen ja tutkimuksen avulla.

Syksyn 2015 pakolaisvirta herätti monenlaista huolta, muun muassa pohjoismaisen mallin pitkäjänteisestä rahoituksesta ja kannatuksesta. Tässä yhteydessä on syytä muistaa, että pohjoismainen malli on tarjonnut ratkaisun kriiseihin ja ongelmiin jo vuosikymmenten ajan ja että myös nykytilanteen tuomat haasteet ovat ratkaistavissa.

Edellytyksenä on kuitenkin, että suhtaudumme haasteisiin vakavasti ja ryhdymme toimeen. Nyt on korkea aika analysoida ja parantaa heikkojen ryhmien integroitumista työelämään.

Pohjoismainen malli on uhattuna, mutta se on samalla tehokkain työvälineemme.

Osaamislinja eikä matalapalkkalinja

Pohjoismaisen mallin kantavana ajatuksena on, että kaikki koulutautuvat ja kehittävät osaamistaan. Sitä toteutetaan poliittisilla priorisoinneilla ja mallin tarjoamalla mahdollisuudella työssä oppimiseen. Tämä parantaa tuottavuutta, minkä ansiosta yritykset selviytyvät muita maita korkeammasta reaali-palkkatasosta, etenkin matalapalkkaryhmien osalta.

Juuri tämä osaamislinja on auttanut Pohjoismaita yhdistämään ainutlaatuisella tavalla tehokkuuden ja yhtäläiset elinehdot.

Osa poliittista oikeistoa ja elinkeinoelämää on nyt kyseenalaistanut tämän linjan, äänekkäimmin Suomessa ja Ruotsissa. Poliittiseksi ratkaisuksi tarjotaan työpaikkojen luomista palkkoja alentamalla.

Palkkojen onkin toki pitkällä aikavälillä korreloitava tuottavuuden ja osaamisen kanssa; tähänhän Pohjoismaissa on pitkät perinteet. Mutta korrelaation on vastaisuudessakin tapahduttava osaamista kehittämällä, ei palkkoja alentamalla. Vähän osaamista vaativiin työpaikkoihin keskittyvä matalapalkkastrategia nakertaa pohjoismaisen mallin ydintä – ja samalla sen menestystekijöitä.

Matalapalkkalinja kenties kohentaa työllisyystilannetta hetkellisesti. Tämä on kuitenkin lyhytnäköistä politiikkaa, sillä se ei kannusta kouluttautumaan ja pätevoitymään. Matalapalkkalinja on erityisen lyhytnäköinen siitäkin syystä, että tekninen kehitys saattaa hävittää monia yksinkertaisia työpaikkoja.

Kotouttamiseen lisää resursseja ja resurssitehokkuutta

Osaamislinjaan pohjautuvan kotoutumisen onnistuminen edellyttää resursseja lyhyellä aikavälillä, mutta sen vaihtoehto voi koitua pitkällä aikavälillä paljon kalliimmaksi julkiselle sektorille, veronmaksajille ja yhteiskunnalle. Kotoutumista voidaan tehostaa täydentämällä osaamista useammin työn ohessa, jolloin pystytään myös entistä paremmin hyödyntämään yhtä Pohjoismaiden vahvuutta: suhteellisen hyvin toimivaa työelämää, jolle on ominaista työssä viihtyminen ja oppiminen.

Porvaripuolueet panostavat verohelpotuksiin ja julkisen sektorin leikkauksiin. Tällöin toimenpiteisiin jäisi entistä niukemmin varaa.

Myös tässä ovat toimenpiteiden tulokset ja legitimiys pitkällä aikavälillä kiinni resurssitehokkuudesta.

Kotouttamispolitiikan yhteiset peruskivet

Tämän perusteella ja raportissa esitettyjen pohdintojen nojalla esitämme, että työväenliikkeen politiikka uusien tulokkaiden sijoittumisen ja työelämään integroitumisen saralla pohjautuu seuraaviin peruskiviin tai puitteisiin. Konkreettinen politiikka ja toimenpiteet on eri syistä johtuen mukautettava kunkin maan kansallisiin oloihin myös vastaisuudessa.

1. Sosiaalidemokraattiset arvot.

Kotouttamispolitiikan lähtökohtana on oltava työväenliikkeen arvot eli vapaus, tasa-arvo ja solidaarisuus. Konkreettisemmin sen tulee pohjautua demokratiaan, oikeusvaltioon, yleismaailmallisiin ihmisoikeuksiin, yhdenvertaisuuteen ja yhtäläisiin elinehtoihin, sukupuolten väliseen tasa-arvoon sekä periaatteeseen "jokaiselta kykyjensä mukaan, jokaiselle tarpeidensa mukaan".

2. Tuki pohjoismaisen mallin pohjana oleville normeille.

Pohjoismaista yhteiskuntamallia heikentäviä asenteita on torjuttava politiikan keinoin. Ihmisillä on oltava mahdollisuus erilaisiin elämäntapoihin, ja samalla on varmistettava, etteivät kasvavat erot heikennä työvoimaan osallistumista tai aiheuta suuria, pysyviä eroja ihmisten taloudellisiin elinehtoihin.

3. Osaamislinja matalapalkkalinjan sijaan.

Panostaminen matalan osaamisen työpaikkoihin ja työpaikkojen luominen palkkoja alentamalla on helppo ratkaisu, joka kuitenkin heikentää pohjoismaisen mallin ainutlaatuisia kykyä yhdistää yhtäläiset elinehdot korkeaan tuottavuuteen.

4. Täystyöllisyys.

Täystyöllisyyteen tähtäävä talouspolitiikka on myös onnistuneen kotouttamispolitiikan avain. Heikot ryhmät kärsivät eniten työpaikkojen puutteesta.

5. Vakituiset, kokoaikaiset työpaikat.

Myös heikkoihin ryhmiin kuuluville työntekijöille on oltava tarjolla pääosin vakituisia, kokoaikaisia työpaikkoja, jotta he eivät ajautuisi

pätkätyökierteeseen. Kaikilla Pohjoismailla on oltava konkreettiset toimintasuunnitelmat alipalkkauksen ja työmarkkinarikollisuuden torjumiseksi. Näin pyritään samalla varmistamaan, etteivät epärehelliset yritykset valtaa alaa rehellisiltä.

6. Riittävät, tehokkaasti käytetyt kotouttamisresurssit.

Työelämäintegraatioon on kanavoitava riittävästi resursseja. Tämä koskee muun muassa työllistämistoimenpiteitä ja aikuiskoulutusta. Vaihtoehto koituu kalliimmaksi. Uusien tulokkaiden määrän kasvaessa on myös syytä kiinnittää huomiota julkisten toimenpiteiden tehostamiseen.

7. Yhteinen vastuu.

Kaikkien tulee edistää heikkojen ryhmien integroitumista työelämään, yksityishenkilöiden omassa arjessaan, järjestöjen, viranomaisten, poliittisten puolueiden ja poliittisten toimielinten niin paikallisesti kuin valtakunnallisestikin. Kotoutuminen on luonteeltaan kaksisuuntaista, ja on virhe ajatella, että "muiden" pitää kotoutua tai että "muiden" on huolehdittava minun kotoutumisestani.

8. Tiivistä kolmikantayhteistyötä.

Pystymme kehittämään hyvää ja käytännönläheistä politiikkaa ja varmistamaan sille laajan kannatuksen ja legitimiuden ainoastaan työnantajajärjestöjen, työntekijäjärjestöjen ja julkisten viranomaisten välisellä tiiviillä yhteistyöllä.

9. Räätelöidyt toimenpiteet.

Heikkoihin ryhmiin kuuluvien henkilöiden toiveet, tarpeet ja edellytykset ovat hyvin erilaisia.

10. Osaamisen selvittäminen välittömästi.

Osaamisen ja työpaikkatoiveiden selvittäminen on avain myöhempään koulutus- ja työpanostuksiin. Selvityksen on oltava riittävän laaja ja perusteellinen. Se myös kertoo uusille tulokkaille, mitä heiltä odotetaan Pohjoismaisissa.

11. Nopeasti työhön ja koulutukseen.

Työllistämistoimenpiteitä ei pidä kaikkien kohdalla lykätä siihen asti, että henkilö oppii kielen. On hyödynnettävä työn ohessa tapahtuvan kielen oppimisen, muun osaamisen kehittämisen ja mahdollisen terveydenhoidon yhteisvaikutusta. Monet tarvitsevat silti edelleen laajoja koulutus- ja pätevyystoimenpiteitä ennen työelämään siirtymistä. Tavoitteena tulee olla pysyvä jalansija työelämässä.

12. Aktiivisuus ja kieli ratkaisevia tekijöitä.

Passiivisuus pilaa tulevaisuuden mahdollisuudet. Useimpien on hallittava kunnolla pohjoismainen kieli voidakseen osallistua työelämään ja yhteiskuntaan. Uusien tulokkaiden vastaanotossa on priorisoitava aktiivisuutta ja kielenoppimista. Kielenopetus edellyttää tietopohjan lujittamista ja hyvien käytäntöjen jakamista.

13. Työ- ja koulutuspolitiikan vuorovaikutus.

Työmarkkina- ja koulutuspolitiikkaa on koordinoitava paremmin. Monien heikkoihin ryhmiin kuuluvien ja uusien tulokkaiden perusvalmiuksia ja muuta osaamista on kohennettava. Pitkän aikavälin tavoitteena on, että kaikilla olisi vähintään toisen asteen koulutus. Ammattikoulutuksen statusta ja laatua on vahvistettava päiväkodista aina koulutushierarkian huipulle. Hankitun osaamisen arviointiin ja osoittamiseen on saatava lisäkapasiteettia.

14. Kattavat toimenpiteet asuinalueiden turvallisuuden parantamiseksi.

Asuntopolitiikkaa on tarkistettava ja vahvistettava uusien tulokkaiden määrän kasvaessa. Laajamittaisilla toimenpiteillä on varmistettava nollatoleranssi, niin ettei asuinalueille muodostu suuria sosiaalisia ja taloudellisia ongelmia, jotka lisäävät rinnakkaisyhteiskuntien riskiä. Tämä on sinällään tärkeää, mutta samalla se edistää integroitumista työelämään.

15. Työnsaantia edistävä asuminen. Työ- ja

koulutusmahdollisuudet on otettava huomioon päätettäessä pakolaisten asuttamisesta.

16. Päiväkotipaikat välttämättömiä. Päiväkodilla on suuri merkitys ihmisen myöhemmälle selviytymiselle koulussa ja työelämässä, mutta usein se on myös edellytys sille, että heikkojen ryhmien vanhemmat, muun muassa maahanmuuttajanaiset, pystyvät hankkimaan työpaikan.

17. Kotoutumista haittaavien maahanmuuttopolitiittisten toimenpiteiden karsiminen. Maahanmuuttopolitiikkaa on voitava säännellä ilman, että se haittaa kotoutumista yhteiskuntaan ja työelämään.

18. Tasa-arvoa ja syrjimättömyyttä edistävät toimenpiteet. Työväenliikkeen on puolustettava tasa-arvoa entistä pontevammin, sillä joidenkin uusien tulokkaiden kulttuureissa vallitsevat perinteiset sukupuolimallit.

19. Tieto ja rakentava keskustelu. Arvojemme mukaiset, tietoon pohjautuvat toimenpiteet. Mahdollisimman avoin, kunnioittava ja rakentava julkinen keskustelu. Tämä on paras resepti sosiaalidemokraattisen kotouttamispolitiikan kannatukselle ja legitimiydelle.

20. Aktiiviset toimenpiteet, joilla turvataan järjestäytynyt työelämä pohjoismaisen mallin tärkeimpänä tukipilarina. Järjestäytynyt työelämä ja kolmikantayhteistyö yhteiskunnan, toimialojen ja yritysten tasolla ovat tärkein työväline kasvaneessa osallistamishaasteessa.

21. Joustava pohjoismainen malli. Heikkojen ryhmien, muun muassa vasta saapuneiden turvapaikanhakijoiden, integroimiseksi työelämään tarvitaan järeitä keinoja.

Nämä kohdat eivät ole täydellisiä, mutta ne ilmaisevat Pohjoismaiden tulevan sosiaalidemokraattisen kotouttamispolitiikan perusteet ja suunnan.

Konkreettisia toimenpiteitä esikuvaksi

Yhteisestä perustasta huolimatta kotouttamispolitiikkaa on toteutettu ja toteutetaan yhä eri lailla eri Pohjoismaissa, ja niin kuuluukin olla.

Luku 3 tarjoaa katsauksen nykyisiin ja suunniteltuihin toimenpiteisiin, joilla edistetään integroitumista työelämään. Kohtaan 3.3 on koottu erityisen kiinnostavia toimenpiteitä, joista muut Pohjoismaat voivat ottaa opikseen. Tiivistettynä ne ovat:

- Toimialakohtaiset paketit – Vejlen malli (Tanska). Osaamisen parantaminen kunnan työvoimatarpeen lähtökohdista.
- Peruskoulutus kotoutumiseen – IGU (Tanska). Tanskan LO:n ja Tanskan työnantajien keskusjärjestön kehittämä kaksivuotisen ammatti- tai toimialakohtaisen peruskoulutuksen kokeilu.
- Yhteistyö ja osaaminen julkisella sektorilla (Suomi). Hallinnollisen ja ammatillisen osaamisen vahvistamiseen kiinnitetään erityistä huomiota uusien tulijoiden määrän kasvaessa.
- Groruddalenin panostukset (Norja). Iso, kokonaisvaltainen ja maantieteellisesti rajattu kymmenvuotinen panostus alueeseen, jolla on sosiaalisia haasteita ja paljon maahanmuuttajia.
- Perekäytännön pikaraide (Norja). Viranomaiset ja työelämän osapuolet ovat sopineet toimenpiteistä, joilla pakolaiset voidaan integroida työelämään pikavauhtia, silloin kun pitkät, valmistavat oppimisjaksot eivät ole tarpeen.
- Pikaraide (Ruotsi). Selvitetään nopeasti uusien tulokkaiden osaaminen ja kytketään se oikeaan ammattiin.

Parhaiden käytäntöjen jakaminen eri toimenpiteistä sekä kansallisesti että Pohjoismaiden kesken on lähivuosina ratkaisevan tärkeää heikkojen ryhmien integroimiseksi työelämään.

RAKENNAMME POHJOLAA

WWW.SAMAK.INFO

